

บทที่ 2 แนวคิดและทฤษฎี

การศึกษาวิจัย ผู้วิจัยใช้แนวคิดทฤษฎีสามแนวคิดด้วยกันคือ แนวคิดอุดมการณ์
แนวคิดการผลิตซ้ำทางอุดมการณ์ และแนวคิดเงื่อนไขปัจจัยการผลิตซ้ำทางอุดมการณ์

แนวคิดเกี่ยวกับอุดมการณ์

แนวความคิดเรื่องอุดมการณ์มีการถกเถียงกันอย่างมากมาย ซึ่งนักทฤษฎีต่าง ๆ ก็มี
จุดยืนในการอธิบายแตกต่างกัน และเป็นคำที่มีปัญหาจากการนิยาม กลุ่มนักคิดหลายกลุ่ม
ได้มองอุดมการณ์ตามความคิดและทัศนะของตนเองดังต่อไปนี้

1. กลุ่มที่มองอุดมการณ์เป็นเรื่องการเมือง

อุดมการณ์ได้ถูกเชื่อมโยงกับการเมืองมานานแล้วชื่อทางอุดมการณ์ก็มักใช้ชื่อต่าง
กันไป เช่น อุดมการณ์ประชาธิปไตย อุดมการณ์ศักดินา อุดมการณ์ฟาสซิสต์ อุดมการณ์
อำนาจนิยม อุดมการณ์คอมมิวนิสต์ เป็นต้น

อุดมการณ์ทางการเมืองเหล่านี้ เป็นเรื่องของ ความเชื่อในหลักการ ที่แตกต่างกัน
เช่นอุดมการณ์ประชาธิปไตยมีว่า ประชาชนมีสิทธิและเสรีภาพในการปกครองตนเอง
อุดมการณ์ฟาสซิสต์และคอมมิวนิสต์มีว่า อำนาจอธิปไตยเป็นของรัฐและผู้ปกครอง เป็นต้น

ชยอนันต์ สมุทวณิช(2523)ได้อธิบายเรื่องของอุดมการณ์ทางการเมืองไว้ว่า

“...อุดมการณ์คอมมิวนิสต์ เชื่อกันว่า การเปลี่ยนแปลงจากระบบนายทุนมา
เป็นคอมมิวนิสต์จำเป็นต้องกระทำอย่างเร่งด่วน ด้วยการใช้กำลัง...

อุดมการณ์ฟาสซิสต์มีความเชื่อว่า ชาติพันธุ์ของตนเองดีเลิศกว่าชาติพันธุ์อื่น
และประกาศิตของผู้นำย่อมถูกต้องเสมอ การกระทำอะไรต้องทำด้วยความ
รุนแรงเสมอ...อุดมการณ์ประชาธิปไตยมีความเชื่อว่า ปัจเจกชนมีอิสระเสรี
ภาพของบุคคล รัฐเป็นเครื่องมือให้บริการรับใช้แก่ปัจเจกชน...”

Mannheim (อ้างใน เทอดศักดิ์ ประชาภิบาล, 2527) ได้ให้ความหมายอุดมการณ์
ทางการเมืองไว้ว่า

“...อุดมการณ์เป็นแบบแผนความคิดเกี่ยวกับสังคมและก่อให้เกิดการปฏิบัติ
ลัทธิคอมมิวนิสต์ ฟาสซิสต์ นาซีสม์ เสรีนิยม อนาธิปไตย ฯลฯ เป็นเรื่องเดียวกับ
อุดมการณ์ ซึ่งเป็นเรื่องที่ไม่ใช่ศาสตร์ เป็นเรื่องของค่านิยม หากความถูกต้อง
ไม่ได้ มีลักษณะการโฆษณาชวนเชื่อ เพื่อฝัน...”

Sumner (อ้างใน เทอดศักดิ์ ประชาภิบาล, 2527) ได้ให้ความหมายอุดมการณ์ทาง
การเมืองไว้ว่า

“...อุดมการณ์ คือ จิตสำนึกปลอมแปลงที่พยายามทำให้คนพึงพอใจใน
สภาพที่เป็นอยู่ ชนชั้นผู้ปกครองยังต้องการระดมกำลังความคิดของผู้ใต้
ปกครองมาค้าจุน เสริมสร้างและแผ่ขยายความคิดของผู้ปกครองให้เป็นที่ย
ยอมรับของผู้ใต้ปกครอง โดยกำหนดพฤติกรรมของผู้คนในฐานะต่างๆ ว่า
ควรทำอะไรตามฐานะ และจะมีการให้คุณให้โทษ...”

อุดมการณ์ทางการเมืองสามารถแบ่งได้เป็น สองอุดมการณ์ คือ อุดมการณ์ทางการเมือง
แบบอำนาจนิยม และอุดมการณ์แบบประชาธิปไตยซึ่งมีความเชื่อในหลักการที่แตกต่าง
กัน อุดมการณ์อำนาจนิยมเป็นอุดมการณ์ที่ให้อำนาจผู้ปกครองใช้อำนาจได้อย่างเต็มที่ คนที่
อยู่ใต้ปกครองไม่มีอำนาจใดๆ พบในลัทธิ ฟาสซิสต์ นาซีสม์ คอมมิวนิสต์และศักดินา ส่วน
อุดมการณ์ประชาธิปไตยเชื่อว่า บุคคลเสมอภาคกัน รัฐหรือผู้ปกครองเป็นเพียงเครื่องมือของ
ประชาชน ที่จะอำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชน และประชาชนมีสิทธิเสรีภาพเต็มที่ใน
ความคิดเห็น

ดังนั้น อุดมการณ์ทางการเมืองเป็นเรื่องของความคิดเรื่องความสัมพันธ์ระหว่าง
มนุษย์ต่อมนุษย์ที่จะกำหนดความสัมพันธ์ทางอำนาจต่อกัน

2. กลุ่มที่มองอุดมการณ์เป็นเรื่องศาสนา

การที่นักคิดและทฤษฎีได้มองเรื่องอุดมการณ์เป็นเรื่องศาสนาเพราะเป็นเรื่องความ
เชื่อโดยตรง ดังที่นักคิดและทฤษฎีได้ศึกษาไว้ดังต่อไปนี้

ยศ สันตสมบัติ (2538) ได้กล่าวถึงอุดมการณ์ คือ ลัทธิความเชื่อต่างๆ ที่เป็น
กระบวนการครอบงำของคนกลุ่มหนึ่งที่กระทำต่อคนอื่นคนหนึ่ง โดยกระบวนการนี้เป็นการ

สร้างค่านิยมที่เอื้ออำนวยต่อการเอาวัดเอาเปรียบ เป็นการสร้างความชอบธรรมให้การเอาวัดเอาเปรียบ เป็นจิตสำนึกที่ผิดพลาด

Marx and Engels (1955) ใน Lane(1931) ได้กล่าวถึงศาสนาเป็นสิ่งที่มนุษย์และสังคมสร้างขึ้นมาในลักษณะที่เป็นการเอื้ออำนวยต่อการกดขี่ดังนี้

"Man makes religion, religion does not make man...This state,this society,product religion...Religion is the sign of oppressed creature,the heart of heartless world, Just as it is the spirit of a spirit of a spiritless situation. It is the opium of the people"

Gramsci (อ้างใน กาญจนา แก้วเทพ, 2527) ได้แบ่งลักษณะของอุดมการณ์มีอยู่สี่ประการคือ อุดมการณ์ชั้นสูง ได้แก่ระดับ Philosophy (ปรัชญา) ได้แก่ อุดมการณ์ที่มีการอธิบายอย่างมีระบบระเบียบ เป็นเหตุเป็นผล (หลักการ) อุดมการณ์ระดับรองลงมาได้แก่ระดับ Religion หรือระดับศาสนา คือ อุดมการณ์ที่มีคำอธิบายบ้างพอสมควร แต่เน้นทางศรัทธา พิธีกรรม อุดมการณ์รองลงมา คือ ระดับ สามัญสำนึก (commonsense) คือ อุดมการณ์ที่เกิดจากการสรุปประสบการณ์ในชีวิต เช่น สุภาษิต คำสอนใจต่าง ๆ และในระดับสุดท้ายคือ Folklore ซึ่งเป็นระบบน้อยที่สุด

สุนัย เศรษฐบุญสร้าง (2533) ได้ศึกษาอุดมการณ์ทางการเมืองของสำนักสันติอโศก โดยมีการนำเอาความเชื่อทางพุทธศาสนาในระดับปรัชญา มาอธิบายพฤติกรรมและการปฏิบัติของสำนักสันติอโศก โดยนำเอาคำสั่งสอนของผู้นำมาอธิบาย

ทวิช จตุรพฤกษ์ (2537) ได้ศึกษาอุดมการณ์โดยมองว่าความเชื่อทางศาสนาของชาวลิซอ เป็นการยืนยันความเป็นชาติพันธุ์ซึ่งจะกระทำผ่านพิธีกรรมต่างๆ ความเป็นชาติพันธุ์แสดงถึงอำนาจในการควบคุมวิถีชีวิตของตนเอง

กาญจนา แก้วเทพ (2527) ได้อธิบายถึงศาสนาว่า เป็นอุดมการณ์ชนิดหนึ่งที่ทำหน้าที่เป็นตัวสร้างจิตสำนึกที่ยอมจำนนต่อระบบ โดยทำหน้าที่เชื่อมรอยร้าว ที่แตกแยกทางชนชั้นระหว่างกลุ่มผลประโยชน์ที่ขัดแย้งกันเอง ประการที่สองทำหน้าที่อธิบายเพื่อตอบข้อซักถาม และข้อข้องใจต่างๆ ในสังคม เช่น สาเหตุของความยากจน ประการที่สามทำหน้าที่ตีความ ประการสุดท้ายศาสนาทุกศาสนามาจากการปลดปล่อยและต่อต้านสังคมอยู่ แต่ต่อมาชนชั้นปกครองได้นำมาผนวกกับความคิดของรัฐทำให้เป็นความคิดที่จำนนต่อระบบ

ดังนั้นศาสนาจึงเป็นอุดมการณ์ประเภทหนึ่งที่มีคำอธิบายอยู่บ้าง แต่เน้นทางศรัทธา และพิธีกรรม เพื่อให้โครงสร้างสังคมเดิมที่ทำให้สงบสุขและขัดแย้ง ดำรงอยู่

3. กลุ่มที่มองอุดมการณ์เป็นเรื่องเศรษฐกิจ

เศรษฐกิจเป็นเรื่องของการจัดการทรัพยากรและผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจดังต่อไปนี้
Drucker (1974) ได้อธิบายถึงอุดมการณ์ทุนนิยมว่า

“...เป็นแบบแผน ของความคิดความเชื่อที่เกิดจากจิตสำนึกปลอมแปลงทำให้นักคิดและผู้คนในสังคมเกิดความเข้าใจผิดจากความเป็นจริง จิตสำนึกปลอมแปลงดังกล่าวเกิดจากผลประโยชน์แห่งชนชั้น...แบบแผนความคิดที่ถูกนำมาแก้ต่างให้กับสภาพต่าง ๆ ที่ดำรงอยู่ เพื่อผลประโยชน์แห่งชนชั้น(คือระบบทุนนิยมเอื้ออำนวยผลประโยชน์ให้กับนายทุนมากกว่าคนในสังคม-ผู้วิจย)

กาญจนา แก้วเทพ (2529) ได้เสนออุดมการณ์ทางเศรษฐกิจว่า

“...ในสังคมประกอบด้วยคนเป็นก๊ก เป็นชนชั้น ในแต่ละกลุ่มก็จะมีความสัมพันธ์ในเชิงผลประโยชน์ที่จะแสวงหาและรักษาผลประโยชน์ให้กลุ่มตนเองมากที่สุด...แต่ที่สำคัญคือกลุ่มที่เป็นชนชั้นนำทางสังคมหรือนายทุน พยายามใช้วิธีการให้คนกลุ่มอื่นๆ ในสังคมนำความคิดของตนที่ให้ผลประโยชน์แก่ชนชั้นของตนอย่างเดียว ให้เป็นความคิดของทุกกลุ่ม เช่นคนรวย คนจน คนฐานะปานกลาง ต่างก็ยอมรับความคิดว่า มือใครยาวสาวได้สาวเอา ซึ่งเป็นความคิดที่ให้ประโยชน์กับคนมียาวหรือนายทุนเท่านั้น”

ดังนั้นอุดมการณ์ทางเศรษฐกิจจึงเป็นเรื่องของหลักการในการจัดสรรทรัพยากรซึ่งประกอบด้วยผลประโยชน์ การจัดสรรผลประโยชน์ ซึ่งคนแต่ละกลุ่มก็มีความคิดที่แตกต่างกันไป แต่ชนชั้นที่ได้เปรียบทางสังคมก็จะสร้างความคิดที่ให้ผลประโยชน์แก่ชนชั้นตนเอง

แนวคิดการผลิตซ้ำทางอุดมการณ์

งานของกาญจนา แก้วเทพ (2529) ได้เสนอแนวคิดทฤษฎีในการผลิตซ้ำทางอุดมการณ์ดังต่อไปนี้ โดยได้ยึดหลักของอัลธูแซร์ และกรัมชี่ไว้ว่า

“...อัลธูแซร์ได้สร้างทฤษฎีเกี่ยวข้องกับจิตสำนึก อุดมการณ์โดยเลียนแบบทฤษฎีที่ว่าด้วยทุนของ มาร์กซ์ กล่าวคือ ทฤษฎีเกี่ยวกับทุนจะอธิบายว่า หลังจากมีการผลิตทุนขึ้นมาแล้วจะมีการนำทุนนั้นไปผลิตซ้ำ ทุนนั้นจะมีชีวิตยืนยาว เขาได้เสนอข้อคิดใหม่ สองประการคือ หนึ่งนอกจากที่จะมีการผลิตทุนขึ้นมาแล้ว ยังต้องมีการผลิตความคิดที่เกี่ยวกับทุนนั้นควบคู่ไปด้วย เช่น ความคิดที่ว่ามีเงินเรียกน้อง มีทองเรียกพี่ ความคิดเช่นนี้จะทำให้หล่อลื่นระบบทุนไปได้ ในทางตรงกันข้าม จะมีความคิดอีกระบบหนึ่งที่ไปไม่ได้กับระบบทุน ได้แก่ การกินอยู่อย่างพอดี ความสมถะ ไม่สะสมเงินทอง ในส่วนของการผลิตความคิดก็เช่นเดียวกันกับการผลิตทุน คือ หลังจากมีการผลิตความคิดอันใดอันหนึ่งมาแล้ว ก็จะต้องมีการผลิตซ้ำเพื่อสืบทอดความคิด ในโลกนี้มีความคิดที่ผลิตขึ้นมาเป็นพันล้านเรื่อง แต่ความคิดที่จะยืนยาวต่อมาได้จะต้องเป็นความคิดที่มีการผลิตซ้ำเพื่อสืบทอดได้แก่ต้องมีสถาบันสองจะต้องมีกิจกรรม คือมีกิจกรรมในชีวิตประจำวันเป็นรูปแบบหลักในการสืบทอดจิตสำนึกอุดมการณ์ของสังคม ลักษณะของการอบรมสั่งสอนสมัยก่อนจะสอดแทรกอยู่ในการทำกิจกรรมในชีวิตประจำวันโดยไม่แยกออกจากกัน เช่น แม่สอนลูกสาวในการทำกับข้าวในครัว พ่อจะสอนลูกชายตอนจักสาน กิจกรรมต่าง ๆ ในชนบทเช่นการลงแขก เอาแรง เอามือ เอาวัน สร้างบ้าน เป็นกิจกรรมที่สืบทอดอุดมการณ์การช่วยเหลือพึ่งพาอาศัยกัน สองกิจกรรมในพิธีกรรมเป็นรูปแบบกิจกรรมชนิดพิเศษ ซึ่งอาจเป็นการสืบทอดจิตสำนึกแบบใดแบบหนึ่งอย่างเข้มข้นกระบวนการสืบทอดจำเป็นต้องมีการปฏิบัติการณ์ตลอดเวลา เป็นตัวอธิบายความคงทนของอุดมการณ์ สามระยะเวลา การศึกษาทางสังคมวิทยาแบ่งประเภทของเวลาออกเป็นสองช่วงคือช่วงระยะเวลาปกติ และระยะเวลาวิกฤติ คือต้องดูระยะเวลาปกติจะมีความหมายเป็นอย่างหนึ่ง และระยะเวลาที่วิกฤติจะมีความหมายอีกอย่างหนึ่ง”

ดังนั้นเมื่อวิเคราะห์หลักไตรยางยมการณจะมีกลไกอยู่สามประการ คือ ประการแรก จะต้องมียุทธศาสตร์ได้แก่ ครอบครัว ชุมชน ประการที่สองจะต้องมีกิจกรรมที่สถาบันเป็นผู้กระทำได้แก่กิจกรรมในพิธีกรรมและกิจกรรมในชีวิตประจำวัน ประการที่สามคือเวลา กิจกรรมนั้นจะต้องทำอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดการตกผลึกคงทนของอุดมการณ์โดยแยกออกได้ดังนี้คือ

สถาบัน เมื่อพิจารณาทางทฤษฎีแล้วสถาบัน ได้แก่ ครอบครัวและชุมชน ซึ่งในแต่ละสถาบันก็จะมีปัญญาชนในสถาบันนั้นทำหน้าที่ในการผลิตซ้ำทางอุดมการณ์ ได้แก่ พระ ครู พ่อ แม่ และผู้อาวุโส ซึ่งเป็นบุคคลที่ได้รับการยอมรับในโครงสร้างทางสังคม มีอิทธิพลพอสมควรในการจูงใจ

กิจกรรม กิจกรรมตามทฤษฎีจะมีกิจกรรมอยู่สองประการ คือ พิธีกรรม และการอบรมสั่งสอนในชีวิตประจำวัน

พิธีกรรม เป็นการสืบทอดจิตสำนึกอุดมการณ์โดยการจัดปัจจัยต่างๆ เข้าด้วยกันเป็นพิเศษเพื่อสืบทอดความคิด โดยใช้ระยะเวลา โอกาส และการดำเนินการหลายๆ ครั้ง

การอบรมสั่งสอนในชีวิตประจำวัน เป็นการอบรมอย่างเป็นธรรมชาติในชีวิตประจำวันโดยในขณะที่ทำงานไปด้วยก็จะอบรมสั่งสอนไปด้วย

ระยะเวลา ระยะเวลาเป็นส่วนหนึ่งของกลไกการผลิตซ้ำทางอุดมการณ์ การทำกิจกรรมอย่างต่อเนื่องทำให้ความคิดนั้นติดแน่นทนนาน

แนวคิดเงื่อนไขปัจจัยการผลิตซ้ำทางอุดมการณ์

เพื่อให้เกิดความชัดเจนในเงื่อนไขปัจจัยผู้วิจัยขอยกตัวอย่างการเกิดไฟ การเกิดไฟย่อมอาศัยเงื่อนไขหรือกลไกให้เกิดไฟอยู่สามประการคือ จะต้องมีความร้อน มีเชื้อเพลิงและอากาศ ทั้งสามประการเป็นกลไกภายในให้เกิดไฟ เมื่อเปรียบเทียบกับการผลิตซ้ำทางอุดมการณ์ ก็จะมีเงื่อนไขหรือกลไกภายใน คือ สถาบัน กิจกรรม และระยะเวลา หากขาดอย่างใดอย่างหนึ่งก็ไม่อาจเรียกว่าการผลิตซ้ำทางอุดมการณ์ได้ดังที่ กาญจนา แก้วเทพ (2529) ได้เสนอแนวคิดเรื่องของเงื่อนไขไว้ว่า

“...เงื่อนไขที่จำเป็นสำหรับกระบวนการผลิตซ้ำเพื่อสืบทอดความคิดได้แก่หนึ่ง ต้องมีสถาบันต่าง ๆ สอง ต้องมีกิจกรรมคือกิจกรรมในชีวิตประจำวันและกิจกรรมในพิธีกรรม สามมีระยะเวลาได้แก่ ระยะเวลาปกติ และระยะเวลาวิกฤติ”

การที่กลไกทางอุดมการณ์ทำงานตลอดเวลา อานันท์ กาญจนพันธุ์ (2535) เรียกว่า ความเป็นชุมชน หรือเรียกว่าความเข้มแข็งของวัฒนธรรมก็ได้ ความเข้มแข็งนี้ทำให้ชุมชนนั้น ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน กำหนดความหมายของการพัฒนา

ความเข้มแข็งของวัฒนธรรมมีเงื่อนไขสำคัญอยู่ที่ วัฒนธรรมนั้นสามารถตอบสนอง หรือให้ผลประโยชน์กับชุมชน วัฒนธรรมนั้นจึงจะอยู่ได้ ตามแนวคิดของ นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2536 ก)

ส่วนเงื่อนไขภายนอกก็คือเรื่องของเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ที่มีอิทธิพลหรืออำนาจ ที่มีอยู่ในขณะนั้น จะส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลง หรือว่าคงอยู่เช่นใดก็ได้ ดังที่ กาญจนา แก้วเทพ (2529) ได้ให้ความหมายถึงเงื่อนไขภายนอกซึ่งเป็นอิทธิพลทางการเมืองดังต่อไปนี้

“...บรรพชาศเงื่อนไขภายนอก บรรพชาศทางการเมือง ภาคปฏิบัติการ ของของกลุ่มที่ต้องการจะเปลี่ยนแปลง วิฤตการณ์ของภาวะเศรษฐกิจ จุดอ่อนของชนชั้นปกครองในขณะนั้น”

การศึกษาในเรื่องของเงื่อนไขภายนอก มุ่งศึกษาไปยังกลุ่มสังคมที่มีอำนาจการ สนับสนุนให้ดำรงอยู่ของวัฒนธรรม และกลุ่มสังคมที่มีอำนาจที่จะเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมนั้น กลุ่มสังคมที่มีอำนาจสนับสนุนให้มีการดำรงอยู่ของวัฒนธรรมจีนได้แก่การ สนับสนุนจากไต้หวันของหลินปิ่น (2540) ได้เสนอเงื่อนไขที่ดำรงอยู่ของวัฒนธรรมจีนใน ฟิลิปปินส์ว่า

“...พวกก๊ก มิน ตั้ง ถือเป็นหลักการมูลฐานของจีนโพ้นทะเลของคนที่จะต้อง ส่งเสริมภาษาจีนกลาง หรือจีนแมนดาริน และการเรียนหนังสือจีนในชุมชน ผู้อพยพ การที่สามารถคุยกันรู้เรื่องก็นับว่าเป็นความรุดหน้าใหญ่แล้ว และในห้องเรียนนี้เองที่ความจงรักภักดีทางการเมืองของจีนพลัดถิ่นต่อพรรค ก๊ก มิน ตั้ง ...โรงเรียนจีน ครูผู้สอน รวมทั้งแบบเรียนได้ถูกนำเข้าจากไต้หวัน สื่อการสอนเป็นภาษาจีนกลาง และภาพประดับตามผนังกำแพงเป็นภาพของ ด็อกเตอร์ ซุน ยัต เจิน พวกนักเรียนได้พากันท่องบ่นตำราคลาสสิกของ ขงจื้อ วิธีการและมาตรฐานการสอนรวมทั้งการที่ส่งผู้ตรวจการมาตาม โรงเรียนเป็นประจำเพื่อดูแลและให้ทำตามแบบแผนดังกล่าว เวลานั้นนักเรียน

เรียนจบ พวกเขาจะได้หลักประกันว่าจะมีที่ให้เข้าเรียนต่อในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ของไต้หวัน คุณต้องตาบอดแน่หากไม่เห็นว่าการเรียนเหล่านี้ตั้งเป้าที่จะผลิตพลเมืองดีของไต้หวัน ไม่ใช่สำหรับฟิลิปปินส์..."

สำหรับเงื่อนไขปัจจัยภายนอกที่ผลักดันให้มีการผลิตซ้ำทางอุดมการณ์ คือ นโยบายของรัฐบาลไทยที่ยอมรับวัฒนธรรมย่อย ไม่ว่าจะเป็นวัฒนธรรมอิสลาม วัฒนธรรมคริสต์เตียน วัฒนธรรมชนเผ่าต่างๆ การยอมรับวัฒนธรรมที่แตกต่างทำให้ดำรงการผลิตซ้ำทางอุดมการณ์ ดังนั้นแนวคิดในเรื่องเงื่อนไขปัจจัยภายใน จึงเป็นเรื่องกลไกทางอุดมการณ์ภายใน ได้แก่ เรื่องของสถาบัน กิจกรรม และ ระยะเวลา ที่ทำหน้าที่อยู่ตลอดเวลา และเงื่อนไขปัจจัยภายนอก ก็ได้แก่อำนาจและอิทธิพลของกลุ่มต่างๆ ที่มีอิทธิพลต่อวัฒนธรรมนั้นๆ ส่งผลต่อวัฒนธรรมให้มีการดำรงอยู่

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ชาวจีนฮ่อ คือ ชาวจีนที่อพยพมาจากทางตอนใต้ของประเทศจีน อันเนื่องมาจากสงครามกลางเมือง อุดมการณ์ทางการเมืองต่างกัน ชาวจีนฮ่อมีวิถีชีวิตไม่ได้แตกต่างไปจากชาวจีนโดยทั่วไปเลย ดังที่ เจี้ย แยน จง หรือ ยวรง จิระนคร(2537) ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับชาวจีนฮ่อได้นำเสนอไว้ว่า

"จีนฮ่อคือชาวฮั่นนมนทลยูนาน วัฒนธรรมฮ่อก็เป็นวัฒนธรรมฮั่นส่วนหนึ่ง แต่ก็มีเอกลักษณ์ของท้องถิ่นบ้าง ภาษาพูด ภาษาฮ่อคือภาษาฮั่นนาน เป็นภาษาถิ่นที่เรียกว่า "ซีหนานกวานฮัว" ซึ่งหมายถึงภาษาแมนดารินภาคเหนือ (ภาษาจีนกลาง เหนือดินหนึ่ง-ผู้วิจัย) เทศกาลและขนบธรรมเนียมประเพณีก็คล้ายกับชาวจีนฮั่นโดยทั่วไป...ชาวจีนฮ่อคณะชาติที่หนีมาจากยูนานมักจะพาครอบครัวและญาติมิตรมาด้วย ต่อมาเมื่อเข้ามาตั้งหลักแหล่งในจังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย ก็จะตั้งเป็นชุมชนชาวจีนฮ่อ ฉะนั้นเขาจึงสามารถรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีจีนไว้ค่อนข้างมาก(โดยเฉพาะที่เปรียบเทียบกับคนไทยเชื้อสายจีนในปัจจุบัน) โรงเรียนดอยแม่สลองเคยเปิดสอนระดับมัธยมภาษาจีน ลูกหลานชาวจีนฮ่อส่วนมากจึงสามารถเขียนและพูดภาษาจีนได้ไม่มากนัก และได้มาหางานที่ต้องใช้ภาษาจีนที่กรุงเทพก็เยอะ"

ดังนั้นการรักษาความเป็นจีนในความหมายของเจี้ยนเยนจง จึงมีความหมายถึง
ขนบธรรมเนียมประเพณีรวมทั้งภาษาจีนไว้ค่อนข้างมาก ต่อมานักวิจัยของมหาวิทยาลัย
พรินซ์ตัน คือ Mote (1971) ได้ศึกษาเกี่ยวกับวิถีชีวิตของชาวจีนฮ่อไว้ดังต่อไปนี้

“...ประมาณหนึ่งในสามเป็นชาวจีนมุสลิม อีกสองในสามเป็นพวก Han-chiao (หรือพวกนับถือบรรพบุรุษ)...พวกที่ไม่ใช่มุสลิมมักจะสร้างศาลเล็ก ๆ ให้พวกวิญญาณอยู่ แต่ไม่มีพระ ไม่มีการเทศน์ ศาลที่วุ่นสร้างด้วยดิน หลังคาทำด้วยหญ้าคา และมักสร้างในยอดเขาในศาลนี้จะมีโต๊ะบูชาสำหรับวิญญาณตามดวง ดวงกลางสำหรับบนบานศาลกล่าวสำหรับสิ่งต่าง ๆ ดวงข้าง ๆ สองดวงสำหรับขอทำไร่ ทำนาเลี้ยงสัตว์ มีการจุดธูปเทียนบูชา โดยเฉพาะวันที่ 1 และ 5 ของเดือนข้างขึ้นมีผ้าแดงเขียนด้วยตัวหนังสือสีดำแขวนอยู่หน้าที่แท่นบูชานั้น และอันนี้เป็นเครื่องประดับสิ่งเดียวในที่นั้น ข้าง ๆ ศาลมีห้องสำหรับทำครัว และให้อาหารในพิธีเฉลิมฉลอง”

วิทยา วัชรเกียรติศักดิ์ (2539) ได้ศึกษาปัญหาชาวจีนฮ่ออพยพภายใต้การควบคุมของกระทรวงมหาดไทย พบว่า มีการลักลอบออกจากเขตควบคุมไปทำงานยังกรุงเทพ หรือต่างประเทศอย่างสม่ำเสมอ

Martin Robertha (1982) ได้อธิบายถึงหลักการใหญ่ๆ ในการกล่อมเกลாதงสังคมด้วยหลักสูตรภาษาจีนได้วันดังต่อไปนี้

“...การกล่อมเกลாதงด้านการเมืองของหลักสูตรได้วันแยกออกเป็นหน่วย การกล่อมเกลาคือครอบครัว เพื่อน โรงเรียน จุดเน้นนั้นอยู่ที่หน้าที่ต่อครอบครัว ลัทธิชาตินิยม การรักในการศึกษาเป็นจุดเน้นที่สำคัญ ความสัมพันธ์ทางสังคมของหลักสูตรได้วัน เน้นที่หน่วยของครอบครัว พฤติกรรมของปัจเจกชน ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มเพื่อนที่เล่นด้วยกัน รูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลของได้วัน เน้นการเคารพกันในลำดับชั้นตามธรรมชาติ ความสัมพันธ์กันเชิงอำนาจนิยม ในด้านการปลูกฝังทัศนคติ มีจุดเน้นที่ความฉลาดเฉลียว การเรียนรู้วิชาการ การรู้หนังสือ มีส่วนน้อยมาก

ที่จะเน้นในเรื่องการใช้แรงงาน นอกจากนั้นยังไม่เน้นชีวิตทางเกษตรกรรม และสุดท้ายได้เน้นเรื่องสุนทรียทางธรรมชาติอีกด้วย"

นอกจากนั้นแล้ว โรงเรียนจีนที่เน้นความเป็นชาตินิยมในไต้หวันได้มีการอธิบายการเกิดลัทธิชาตินิยมในจีนโพ้นทะเลโดยหลินปิ่น (2540) ได้นำเสนอไว้ว่า

"...พวกก๊ก มิ่น ตั้ง ถือเป็นหลักการมูลฐานของจีนโพ้นทะเลของคนที่จะต้องส่งเสริมภาษาจีนกลาง หรือจีนแมนดาริน และการเรียนหนังสือจีนในชุมชนผู้อพยพ การที่สามารถคุยกันรู้เรื่องก็นับว่าเป็นความรุดหน้าใหญ่แล้ว และในห้องเรียนนี้เองที่ความจงรักภักดีทางการเมืองของจีนพลัดถิ่นต่อพรรคก๊ก มิ่น ตั้ง ...โรงเรียนจีน ครูผู้สอน รวมทั้งแบบเรียนได้ถูกนำเข้าจากไต้หวัน สื่อการสอนเป็นภาษาจีนกลาง และภาพประดับตามผนังกำแพงเป็นภาพของต๋อง เตอร์ ชุน ยัต เซ็น พวกนักเรียนได้พากันท่องบ่นตำราคลาสสิกของขงจื้อ วิธีการและมาตรฐานการสอนรวมทั้งการที่ส่งผู้ตรวจการมาตามโรงเรียนเป็นประจำเพื่อดูแลและให้ทำตามแบบแผนดังกล่าว เวล่านักเรียนเรียนจบ พวกเขาจะได้หลักประกันว่าจะมีที่ให้เข้าเรียนต่อในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ของไต้หวัน คุณต้องตาบอดแน่หากไม่เห็นว่โรงเรียนเหล่านี้ตั้งเป้าที่จะผลิตพลเมืองดีของไต้หวัน ไม่ใช่สำหรับฟิลิปปินส์..."

สรุปว่าบทบาทของไต้หวันที่ได้สนับสนุนชาวจีนฮ่อ เป็นเรื่องทางการเมืองที่จะหาพรรคพวก โดยสร้างความเป็นชาตินิยมให้เกิดขึ้น ด้วยการสร้างและสนับสนุนทางด้านภาษาเป็นอันดับแรก que แสดงความเป็นพวกเดียวกันตามด้วยการสร้างโรงเรียนจีน หลักสูตรการเรียนการสอน ก็ได้ใช้ของไต้หวันและใบประกาศก็ใช้ของไต้หวัน ความรู้สึกผ่านโรงเรียนจีนนั้นคือความเป็นชาตินิยม

กรอบความคิดในการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเรื่องการผลิตซ้ำทางอุดมการณ์ของชาวจีนฮ่อ ซึ่งใช้ทฤษฎีสามประการคือ แนวคิดเรื่องอุดมการณ์ แนวคิดการผลิตซ้ำทางอุดมการณ์ และแนวคิดเงื่อนไขปัจจัยในการผลิตซ้ำทางอุดมการณ์

ประเด็นหลักของการวิจัยมีอยู่สามประเด็นคืออุดมการณ์ การผลิตซ้ำทางอุดมการณ์
เงื่อนไขปัจจัยในการผลิตซ้ำทางอุดมการณ์

1. กรอบความคิดเรื่องอุดมการณ์

อุดมการณ์ คือ ความเชื่อและคุณค่า ในเรื่องสิ่งเหนือธรรมชาติ เรื่องธรรมชาติ
และเรื่องเกี่ยวกับสังคม ซึ่งในทุกสังคมจะมีระบบความคิดทั้งสามประการ

ความเชื่อเป็นความมั่นใจในหลักการ เช่น มั่นใจในหลักการปกครองแบบ
ประชาธิปไตยที่มีอิสระเสรีภาพ หรือมั่นใจว่าอำนาจนั้นสามารถแก้ไขปัญหาได้ทุกอย่าง ส่วน
สิ่งที่มั่นใจในสิ่งนอกเหนือประสาทสัมผัสว่ามีจริง เช่น ความมั่นใจในประสาทสัมผัสว่ามีผี มี
เทพเจ้าอยู่จริง

คุณค่าเป็นสิ่งที่คนในสังคมเห็นว่าดี งาม ถูกต้อง ซึ่งจะชักนำไปปฏิบัติได้แก่การ
เห็นว่า ความกตัญญูเป็นสิ่งที่ดีงามถูกต้อง ก็จะชักนำไปปฏิบัติตาม

การศึกษาอุดมการณ์ให้ครอบคลุมทั้งสังคมต้องศึกษาสามด้านคือ อุดมการณ์ว่า
ด้วยสิ่งเหนือธรรมชาติ อุดมการณ์ว่าด้วยธรรมชาติ และอุดมการณ์ทางสังคม เพราะทั้งสาม
เรื่องนี้เป็นองค์รวมของสังคม

2. กรอบความคิดเรื่องการผลิตซ้ำทางอุดมการณ์

กรอบความคิดเรื่องการผลิตซ้ำทางอุดมการณ์ คือ การที่ครอบครัว และชุมชน
เข้ามาทำพิธีกรรมและการอบรมสั่งสอน โดยใช้ระยะเวลา โอกาสในการทำพิธีกรรมนั้นต่อ
เนื่องกัน

สถาบันที่ทำการสืบทอดนั้น คือ สถาบันครอบครัว และสถาบันชุมชน โดยสิ่งที่
เป็นชุมชนได้จะต้องมีความสัมพันธ์ที่แนบแน่นภายในชุมชน ต้องทำพิธีกรรมร่วมกันจึงจะมี
ความเป็นชุมชน บุคคลผู้ที่ทำหน้าที่ในสถาบันนั้นได้แก่ พ่อแม่ ผู้อาวุโส ครู พระ เป็นต้น

พิธีกรรม เป็นการผลิตซ้ำความเชื่อในสิ่งเหนือธรรมชาติ ธรรมชาติ และความ
สัมพันธ์ทางสังคมไปพร้อมกัน ส่วนการอบรมสั่งสอนชีวิตประจำวันในเวลาที่ทำงานที่มีเนื้อหา
เรื่องสิ่งเหนือธรรมชาติ ธรรมชาติ และสังคม ก็ถือเป็นเรื่องการผลิตซ้ำทางอุดมการณ์ได้เช่นกัน

ระยะเวลาเป็นสิ่งสำคัญที่บอกถึงความตึงแน่น ทนนาน ในเรื่องของความเชื่อและ
คุณค่าหรืออุดมการณ์ ถ้าหากทำได้ต่อเนื่องกันก็จะเป็นการผลิตซ้ำทางอุดมการณ์

3. กรอบความคิดเรื่องเงื่อนไขปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการผลิตซ้ำทางอุดมการณ์
กรอบความคิดเรื่องเงื่อนไขปัจจัยประกอบด้วยเงื่อนไขปัจจัยภายใน และ
เงื่อนไขปัจจัยภายนอก

เงื่อนไขปัจจัยภายใน ได้แก่ วัฒนธรรมชุมชนที่เข้มแข็งของครอบครัวและชุมชนที่ได้รับประโยชน์จากการผลิตซ้ำทางอุดมการณ์ เป็นเงื่อนไขภายในที่ทำให้เกิดการดำรงอยู่ของการผลิตซ้ำทางอุดมการณ์

เงื่อนไขปัจจัยภายนอก ได้แก่ การสนับสนุนจากใต้หวัน ทำให้มีการคงอยู่ของวัฒนธรรม และการผสมกลมกลืนของรัฐบาลไทย ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม ทั้งสองประการนี้เป็นอำนาจที่อนุรักษ์ และอำนาจที่จะทำให้เกิดการผสมผสานวัฒนธรรมไปด้วยกัน